

MAUSER KATAPULTIERGEWEHRE

In de voormalige Mauser wapencollectie te Keulen-Ehrenfeld bevonden zich een stel "Katapultiergewehre für Handgranaten". Merkwaardige, vreemd vormgegeven granaatwerpers waarvan het preciese hoe en waarom en door wie nauwelijks bekend is. Bovendien: waarom was er een Mauser museum in Keulen?

door Michael Heidler

Niet ver over de Nederlandse grens staat de oude Mauser fabriek. In het Keulse stadsdeel

Ehrenfeld, om precies te zijn. De fabriek was ooit het domein van Alfons Mauser, een van de minder bekende zonen van Wilhelm Mauser, lid van de bekende Mauser wapendynastie. Alfons werd op 25 mei 1872 in Oberndorf geboren als de een na oudste. Na het vroegtijdig overlijden van zijn vader, nam oom Paul zijn opvoeding en opleiding van z'n rekening. Na een jaar stage te hebben gelopen in de Mauser fabriek, ging Alfons naar Engeland en sloot zich aan bij zijn broer William die werkzaam was in de staalstad Sheffield. Met weinig rust in zijn body, zette Alfons op 19 jarige leeftijd voet op Amerikaanse bodem. Daar werkte hij ondermeer bij Pratt & Whitney en bij Browne & Sharpe. Het kon uiteraard niet uitblijven dat Alfons ook in contact kwam met de firma Remington. Daar werkte immers zijn oom Franz.

Para Pecem

Lang duurde het Amerikaanse leertraject niet. In november 1892 keerde

Alfons Mauser terug naar Europa en werd hij verder getraind bij Fabrique Nationale in het Belgische Luik.

Een echte langstudeerder, onze Fons, want na zijn stage- en gezelperiode, studeerde hij aan de befaamde Technische Universiteit van Stuttgart. Van augustus 1893 tot maart 1896, om precies te zijn. Alfons keerde goed opgeleid en met de nodige praktijkervaring terug naar Oberndorf alwaar hij in de Mauser

fabriek aan de slag

ging als ontwerper.

Lang

duurde die

betrek-

king

Alfons Mauser, zijn fabriek en zijn industriële vaten.

Underlay (rechtsonder) toont een vroeg bedrijfslogo.

Mauser imperium was niet echt een familiebedrijf maar was voor een groot deel in handen van een schimmig bankenconsortium. Die situatie bood de ambitieuze Alfons te weinig ruimte en toen hij nauwelijks erkenning kreeg voor het ontwerpen van een betere slagpin voor het Mauser grendelgeweer, besloot hij dat genoeg genoeg was. Hij liet de wapenwereld voor wat die was achter zich en richtte zich op het produceren van plaatstalen producten. Zijn bedrijf gaf hij de handelsnaam Para Pacem (Bereid u voor op vrede). Dit om zich te onderscheiden van – of juist erop mee te drijven – het handelsmerk van de DWM fabrieken: "Para bellum". (Bereid u voor op oorlog.)

Een veeraangedreven Bosch handgranaatwerper die zo te zien door middel van een span-hefboom, inclusief ratel, gespannen dient te worden.

Tuinhekken

Plaats van vestiging werd het stadje Schramberg in het Zwarte Woud. Daar was een solide uurwerk-industrie actief en het afval dat daar bij vrijkwam – lange, geperforeerde staalplaatstrips – kon Alfons bijna gratis ophalen en verwerken in de metalen hekwerken die zijn bedrijf ging maken. De strips waren trouwens het overblijfsel van de staalplaat waar horlogekasten uit gestansd werden.

Mauser hekwerken moeten er verdraaid gelikt uitgezien hebben. In 1896 ver-

wierf Alfons zelfs een patent op het

model "Zaunkonig". Overigens werd het allereerste

Mauser hek door zijn oude mentor Fidel Feederle (ont-

werper van het Mauser C96 pistool) gekocht en omhein-

de het diens tuin in Oberndorf.

Vaten en tonnen

In 1897 verhuisde het bedrijf naar Stuttgart om nog geen jaar later de nieuwbouw in Keulen-Ehrenfeld te betrekken. Nu we toch met historische feitjes bezig zijn: in 1901 werd de bedrijfsnaam van Alfons Mauser-Gitterwerke gewijzigd in Mauser Gitter- und Eisenwerke. De tuinkekken waren verleden tijd.

Aanvankelijk produceerde men draadstalen manden en korven voor de chemische industrie; later ontwierp Alfons de zeer succesvolle "Mausertrommel"; een vloeistof-dicht en corrosiebestendig lichtmetalen vat. Vanaf dat moment ging Mauser Gitter- und Eisen zich uitsluitend nog bezighouden met industriële verpakkingen.

Het hemd is nader dan de rok

Dat Alfons niet door de Mauser familie verstoten was, moge blijken uit wat er in en na de Eerste Wereldoorlog gebeurde. In juli 1914 werd de Mauser Waffenfabrik GmbH opgericht die zich onledig ging houden met het fabriceren van mijnwerpers en granaatlichamen. Het testterrein lag in Keulen-Brück (en werd al gauw de Mauser Garten genoemd). Dit Mauser bedrijf ging al snel allianties aan met ondermeer verzinkerijen, een slimme zet die de wapenboeren door de bittere tijden na de oorlog hielp. Na de overgave verboden de

die werd in de loop van het geweer geschoven. De frictie-ontsteker van de granaat moest naar achteren/beneden wijzen en werd met een koord aan een vast punt van het geweer, waarschijnlijk de trekkerbeugel, verbonden. De schutter plaatste de speciale afvuurpatroon, richtte het geheel richting vijand en haalde de trekker over. De handgranaat, inclusief klem, werd gelanceerd en bij het verlaten van het schietpunt, activeerde het koord de frictie-ontsteker. Honderd jaar later kijken we er niet van op.

Maar nu wordt het mistig en vaag. Met de Mauser Katapultgewehre.

Raadsels

De Katapultgewehre die Mauser in Keulen maakte, zullen ongetwijfeld bedoeld zijn geweest om de bovenbeschreven lanceermethode te vervangen. Meer *user friendly* and eenvoudiger. De vraag alleen is hoe? En waarmee?

De Katapultgewehre zijn voornamelijk omgebouwde Gewehre 98 uit Oberndorf en een enkele Gewehr 71. De Model 98's vallen allemaal in een drie cijferige serienummer-range en zijn mogelijk afkomstig uit een speciaal daartoe apart gehouden set. Kennelijk zijn ze niet zomaar random uit militaire voorraden geplukt. Bij sommige exemplaren zijn de militaire markeringen weggeslepen; er zijn geen speciale nieuwe stem-

pels, laat staan nieuwe serienummers, aangebracht. Op sommige foto's zijn markeringen als "A.194" aangebracht. Dit zijn de inventarisnummers van het voormalige Keulse Mauser museum. De "A" staat daarin voor "Armeegewehre".

Het archiefregister bevat weinig meer informatie dan dat deze wapens "...een militair uitrustingsstuk zijn met zelfspannende grendelactie, systeem Mauser, model 98. Bedoeld om met behulp van een centraalvuur afvuurpatroon de katapult af te vuren. Deze afvuurpatroon komt overeen met de hulsvorm van het type 98."

De conversie van geweer naar "katapult" is ingrijpend en wellicht niet goedkoop geweest. Alleen de actie, de grendel en de trekkergroep zijn gehandhaafd. Zelfs de houten lade is nieuw maatwerk. Diens voorzijde is veel substantiëler uitgevoerd om de lanceerbuis beter te kunnen

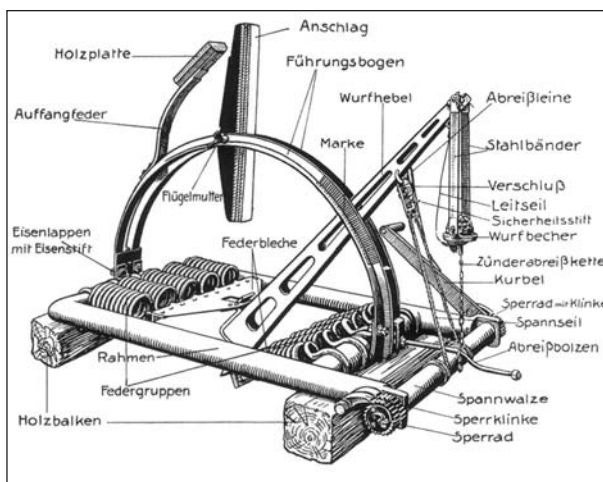
Geallieerden vrijwel alle wapenproductie in Duitsland en de Mauser wapentuig-makers moesten hun poorten sluiten, ook die van de Keulse vestiging. Het was de Gitter- und Eisenwerke van Alfons Mauser die de grond en opstallen overnam. Het schiet- en testterrein werd aan de stad Keulen cadeau gedaan en er werd een kindertehuis op gebouwd.

We slaan nu een jaar of tien over. Op 11 augustus 1927 stierf Alfons Mauser onverwacht tijdens een vergadering op zijn bedrijf aan een hartaanval.

Moet beter kunnen

Tot zover de geschiedenis van de Keulse Mauser-activiteiten. Maar welke wapens werden er nu precies tijdens de eerste wereldoorlog geproduceerd? Zoals gezegd waren dat mijnen- of, in wat moderner jargon, handgranaatwerpers. Die hadden de Duitse troepen aan het front hard nodig. Daar zat de vijand dikwijls op steenworp afstand goed verschanst in zijn loopgraven. Dat "steenworp" kun je bijna letterlijk nemen, maar vaak net niet. Kan men een handgranaat ongeveer 20 meter ver smijten, de tegenstanders zaten doorgaans vijftig tot honderd meter verderop.

Al snel werden er ter plekke door innovatieve militairen zelf granaatwerpers in elkaar gesleuteld, gevolgd door haastig ontworpen en gebouwde fabrieks-tuig. Deze gadgets waren echter zwaar, onhandig en dikwijls net zo gevaarlijk voor de schutter als voor het beoogde doel. Een beter alternatief was het lanceren van Kugelhandgranaten, zeg maar ei-granaten, met behulp van het Mauser 98 geweer. Hiertoe werd de handgranaat in een houder geklemd. Die houder had een geleide-staaf en

In eerste instantie bedacht men allerlei (soms ter plekke gefabriceerde) middeleeuwse contrapties om handgranaten naar de vijand te slingeren. Dat moest natuurlijk beter kunnen.

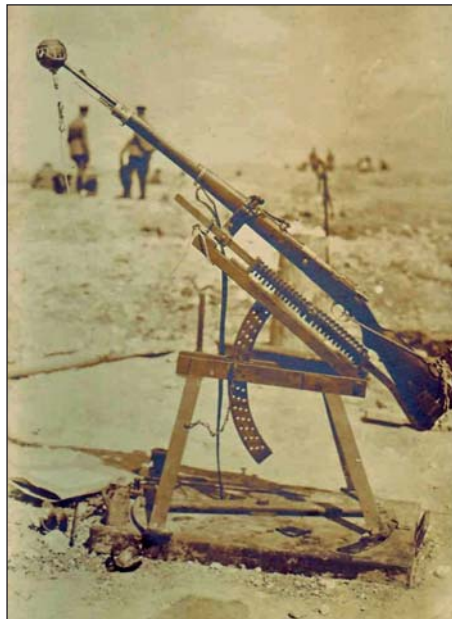

Een grote grijns op de gezichten tijdens het poseren bij een handgranaatwerper. (Perslucht aangedreven of hydraulisch geremd?)

Duitse handgranaat in zijn houder. Houder en granaat werden beiden gelanceerd. De frictieontsteker werd door middel van een touwtje aan het wapen (boven) bevestigd.

De M1917 geweergranaat was specifiek ontworpen om met het Gewehr 98 gelanceerd te worden. Het ding past niet in de mysterieuze Katapultiergewehre.

ondersteunen. Van alle kolven die ik bekeken heb, zijn het standaard 5-schots magazijn en bodemplaat aangebracht maar is de aanbrengrerveer vervangen door een houten vulblokje. Er zijn geen kordonbeugels aanwezig.

Niet binnenshuis gebruiken

De lanceerbuis inclusief kamer zijn uit een stuk staal vervaardigd. Ik heb twee "kalibers" gevonden: 45 en 55 millimeter. De buis heeft dezelfde grove schroefdraad als het Mauser 98 geweer en kan derhalve in iedere Mauser actie

geschroefd worden. Een massieve borst aan de voorzijde van de lanceerbuis beschermt de houten lade tegen beschadigingen. De hoeken zijn hier afgerond om de hand van de schutter op zijn beurt tegen de terugstoot te beschermen.

BIRMINGHAM REFERENCE LIBRARY PUBLIC LIBRARIES

N° 81 A.D. 1914

Date of Application, 1st Jan., 1914—Accepted, 16th Apr., 1914

COMPLETE SPECIFICATION.
Improvements in Toy Pistols.

I, ALFONS MAUSER, of 81, Marienburger Strasse, Marienburg, near Cologne on the Rhine, Germany, Engineer, do hereby declare the nature of this invention and in what manner the same is to be performed, to be particularly described and ascertained in and by the following statement:—

5 The present invention relates to the type of toy pistols in which the projectile inserted into the guide tube or bore of the barrel is discharged by means of an elastic member which at the same time serves as the trigger.

10 The object of the present invention is an improvement of the pistol of the above type, the special feature of which consists therein that the upper half of an S-shaped spring made of thin flat elastic material, e.g. steel, celluloid, whalebone, horn or the like, is arranged in front of the projectile projecting out of the rear end of the barrel or in front of its driving pin, whilst the other half of the spring, which serves as the trigger, the entire spring being mounted at

Een echte wapendynastie, die Mausers. Ofschoon Alfons Mauser zich lange tijd niet met wapenproductie bezighield, vond hij tussen het runnen van zijn vaten- en tonnenbedrijf wél de tijd om speelgoedwapens te verbeteren en er patent op aan te vragen. Slimme zet aangezien er rond 1914 voldoende vraag in zijn Duitsland alsmede aan Britse kant ontstond. Links Britse jochies die de loopgraafoorlogje spelen, rechts de grimmige werkelijkheid aan de overkant van het Kanaal waar de gesneuvelden soms na maanden pas begraven konden worden.

SCHWEIZERISCHE EIDGENOSSENSCHAFT

EIDGEN. AMT FÜR GEISTIGES EIGENTUM

PATENTSCHRIFT

Nr. 66751 23. Dezember 1913, 7 Uhr p. Klasse 56 b

HAUPTPATENT

Alfons MAUSER, Köln-Marienburg (Deutschland).

Spielzeugpistole.

Den Gegenstand vorliegender Erfindung während gleichzeitig die obere, vorher nach hinten gebogen gewesene (in Fig. 1 auch geschoß wirkender Abschußfeder, deren Eigenart darin besteht, daß die zum Fortschießen des Geschosses dienende Feder gleichzeitig nach vorn ausgebogene Lage überspringt und dabei gegen den vor ihr befindlichen,

Afgezien van staartstuk, trekker en grendel, zijn de Katapultiergewehre uniek. Let op de brede borst van de loop en het houten magazijn-vulblokje.

De voorzijde van de pijp is voorzien van een schroefdraad. Het nut hiervan is niet snel te verklaren. Je zou denken dat dit bedoeld is om het wapen in een tank of bunkerafsluit te kunnen monteren. Dit zou het ontbreken van richtmiddelen kunnen verklaren. Anderzijds is het wel onmogelijk om het wapen van binnenuit in een voertuig of fortificatie-opstelling te herladen. Je moet dan eerst even de vijand om een vuurpauze verzoeken omdat je even uit dekking zult moeten gaan... Immers, per saldo zijn de Katapultgewehre voorladers!

Ook raadselachtig zijn de langsoepeningen in sommige lanceerbuizen. Een schuivend deksel waarmee men de eventuele gasdruk achter de af te vuren granaat zou kunnen regelen, ontbreekt. Ook dit detail spreekt opstelling van het wapen in een afgesloten ruimte tegen. De ontsnappende aandrijfgassen zouden dan grotendeels indoors worden afgeblazen.

Welke granaat?

Tot slot het grootste mysterie: de granaat die met deze Katapultgewehre gelanceerd werd. Er waren geen handgranaten in de corresponderende buisdiameter totdat de eigranaat Model 1917 werd geïntroduceerd. De standaard geweergranaat met geleidestang te gebruiken (heeft wel een diameter van 45 mm), klinkt ook niet erg logisch. Vergeet niet: de naam van de Katapultgewehre für **Handgranaten**.

Deze merkwaardige werpers moeten dus gebruik hebben gemaakt van een nieuw soort munitie. Ik weet niet welke, maar misschien zijn er lezers die het wél weten. Ik zou het bijzonder waarderen als zij zich bij de redactie melden!

Het best weleens zo kunnen zijn dat de introductie van de geweergranaat Model 1917 het eind betekende van verdere ontwikkelingen van de Katapultgewehre. Deze granaat werden met behulp van een werper gelanceerd die snel en eenvoudig aan een Model 98 infanteriegeweer bevestigd kon worden.

Met dank aan dr., Geoffrey Sturgess (Zwitserland), het National Firearms Centre (Royal Armouries) te Leeds/ Groot Brittannië en de Mauser Holding in Brühl, Duitsland.

De 45 en de 55 millimeter 'katapultier' buizen. Heeft iemand een idee welk projectiel ermee gelanceerd werd?

De schiettap voor de M1917 geweergranaat van de vorige pagina. Veel praktischer dan de Katapultier-wapens.